

Franckesche Stiftungen zu Halle

Considerationes Modestae & pacificae Controversiarum De Justificatione, Purgatorio, Invocatione Sanctorum, Christi mediatore, & Euchariastia

Forbes, William

Helmstadii, A. MDCCIV.

VD18 11391456

Cap. I. De Communionem sub una vel utraque specie.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219598

De orali & indign. manduc. p. 422. & 423. 637

anno 1631. lib. 4. cap. 1. sect. 1. lego : *Nemini Protestantium*, saniorum scilicet, ut ille intelligit, *eam moderationem placere posse*, de discrepantibus super modo praesentiae corporis Christi in sacramento sententiis, ut *sectam romanam vel tolerabilem, vel reconciliabilem esse existimet* ; praesertim, cum *quaestio duntaxat* Pag. 422.) *sit de modo, ac proinde tota controversia hac de re inutilis & inanis sit*. Haec ille. Faxit Deus, ut extremis vitatis, piam veritatem, quae saepicula in medio posita est, in charitate omnes sectemur.

Soli Deo gloria.

Pag. 423.

Liber II.

In quo de communione sub una, vel utraque specie, de veneratione eucharistiae, atque aliis nonnullis dogmatibus controversis agitur.

CAP. I.

De Communione sub una vel utraque specie.

Res

RES non est adiaphora, vel libera fidelibus, ex calice eucharistico bibere, aut non bibere, sed necessaria (extra casum necessitatis scilicet, quæ de re inferius) & imperata a Christo domino. Quos in institutione cœnæ suæ iusserat manducare, eos similiter bibere omnes iussit: *Bibite ex hoc omnes*. Ac proinde alterius speciei interdictio plane illicita est; quicquid Romanenses contra contendunt. Res, inquam, necessaria est; nam si aliqua est necessitas in his verbis, *Accipite, manducate*, perinde & in his erit, *Accipite, bibite*. Si nulla, possunt igitur laici non manducare, Pag. 424) quemadmodum bibere illos non est necesse. Nam res non necessarias, citra omnem culpam ommittere, cuique fas est, ut recte argumentatur Andr. Fricius in Defens. cœnæ Domini, integre a populo sumendæ pag 599. aliique viri doctissimi.

Frustra sunt, quando aiunt, in illo, *Bibite omnes, τὸ omnes*, *restringi debere ad Apostolos*, quos alloquatur solos. Apostoli enim istic Ecclesiam totam repræsentabant; quocirca *τὸ omnes* universæ ad omnes fideles pertinet. Sic Patres omnes verba Christi intellexerunt. Etiam Paschasius Radbertus, qui claruit A. 820. lib. de Corp. & sangu. Dom. cap. 15. *Bibite ex hoc omnes, id est, tam ministri, quam reliqui credentes. Hic est calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti. Et sane mens fuit Christi, quamvis soli adessent*
Apo.

Apostoli, praescribere Ecclesiae universae rationem administrandi hoc sacramentum, quam observari vellet, usque ad consummationem seculi. Quod nisi nobiscum fateri Romanenses velint, unde quaeso comprobabunt, manducationem panis, ad laicos pertinere; praesertim cum de ea non diserte omnes dicatur, quod in calicis praeepto fit? ut recte Vossius disput. §. de Cœna. Inanis etiam est illa commenticia distinctio de sacrificantibus & non sacrificantibus; illis scilicet necessitatem impositam esse, utramque speciem sumendi, istis alteram tantum, nempe panem. Omnino enim si sacrificantes necessario utraqve specie utuntur, ut ostendant, in summo illo Christi sacrificio sanguinem ex corpore effusum fuisse, & cœnantes utraqve utantur necesse est, quod Christus convivis suis in memoriam ejusdem sacrificii utrumque dederit, & cibum & potum, & quidem separatim utrumque. Fricius l. c. ait, Concilium constantinense, in quo primum alterius speciei interdictio sancita fuit, sess. 13. clarissime Christi verba sic eludere conatur, ut pronunciet, licet Christus instituerit, & dederit sacramentum post cœnam discipulis, hoc non obstante observandam esse Ecclesiae consuetudinem, ut non sumatur nisi a jejunis; Ecclesiam pariter, etsi Christus sub utraqve specie sacramentum instituerit & dederit discipulis, jus habere praecipiendi, ut laicis sub altera tantum specie praebeatur. Sed dispar valde horum ratio est, ut inquit Vossius post alios innumeros viros doctos: Nam Christus, ut calix bibatur, mandavit,

davit,

davit, pag. 425.) cum dixit, *Bibite ex hoc omnes, Matth. 26. & Hoc facite, quotiescunque biberitis, ad mei commemorationem. 1. Cor. 11. At non dixit si milititer, Hoc facite post cœnam. Nam si, ut inquit Aug. epist. 118. ad Januar. hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper sumeretur, credo, quod eum morem nemo variaisset. Frivola tandem est distinctio ista ab illis usurpari solita inter Christi institutum & mandatum. Quis enim Christi institutum pro mandato non habeat, praesertim cum ita expresse dicatur? *Bibite ex hoc omnes.* Legatur heic apostolus Paulus, quo nemo Christi mentem rectius nos docere potest. 1. Cor. 10. & clarius cap. 11. Quae contra ex scripturis objiciuntur, nihil in se veri vel solidi habent. Videantur Protestantes.*

Quod ad Ecclesiae primitivae praxin attinet, ipsum constantinense Concilium loquatur. Sess. 13. *Licet Christus, inquit, suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini, tamen hoc non obstante, &c.* Et mox: *Haec consuetudo ad evitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta; quod licet in primitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus sub utraque specie, postea a conficientibus sub utraque, & a laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur.*

Quae respondet Bellarm. cum aliis lib. 4. de Eucharistia ad objectiones ex Patribus, mera & inania subterfugia sunt, ut intelligenti lectori obsecrum esse non potest. Notatu digna sunt illa verba, quae in principio cap. habet: *Revera Pa-*

tres

tres bene intellecti (audax est haec assertio) nihil eorum habent, quae ipsi illis tribuunt. Nec tamen mirandum esset, si aliquis eorum obscurius loqueretur, cum tempore ipsorum non fuerit ista quaestio introducta, sitne utraque species necessario sumenda. Haec ille. Post plurimos alios, qui hanc Ecclesiae romanae mutilationem eucharistiae cum scripturis, tum Patribus adversari clarissime ostenderunt, videantur inter Protestantes Juelius & Mortonus in opere eucharistico nuper edito, & Featleyus de Grandi sacrilegio Ecclesiae romanae, ut alios innumeros taceam: brevitati enim studeo, praesertim cum res tam clara sit.

Cassander in Consultatione de S. Communionem christiani populi in utraque specie, licet eam non jure divino Pag. 426.) simpliciter necessariam esse existimet, fatetur tamen, *veteres omnes tum Graecos tum Latinos, in ea sententia fuisse videri, ut existimaverint, in legitima & solemni celebratione corporis & sanguinis D. & administratione ac dispensatione, quae in ecclesia fidei populo e sacra mensa fit, duplicem speciem, panis & vini, esse exhibendam: atque hunc morem, per universas orientis & occidentis Ecclesias antiquitus observatum fuisse, tum ex praeursorum Patrum monumentis, tum ex vetustis divinarum mysteriorum formulis apparere; inductos autem fuisse primo exemplo & mandato Christi, qui instituendo hujus sacramenti usum, Apostolis, fidelium sacramenta participantium personam repraesentantibus,*

ss

bus,

bus, quibus dixerat, Accipite & edite, iisdem ipse mox dicebat, Bibite ex hoc omnes. Quod ex veterum sententia interpretatur Paschasius Radbertus, tam ministri, quam reliqui credentes. Vide autorem ipsum, qui multos hic citat Patres, inprimis illud Gelasii memorabile decretum (de Consecr. dist. 2. cap. Comperimus) quo iubet eos, qui superstitione aliqua impediti, a calice sacrati cruoris abstinebant, aut integra sacramenta percipere, aut ab integris arceri, quod diviso unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio nequeat provenire. Et p. 1025. edit. oper. parisi. *Hic, inquit, & hisce similibus rationibus inducta Christi Ecclesia, orientalis quidem in hunc usque diem, occidentalis vero, sive romana, mille amplius annis continuis, non aliter quam sub duplici specie in conventu Ecclesiae sacramentum hoc administrasse legitur, idque in pane & vino, atque adeo separatim. Etate autem Leonis & Gelasii pontificum, Manichaei hunc universalem & perpetuum Ecclesiae ritum violarunt. Et p. 1027. Non puto demonstrari posse, totis mille amplius annis in nulla catholicae Ecclesiae parte hoc eucharistiae sacramentum aliter in sacra synaxi e mensa dominica fideli populo, quam sub utroque panis viniqve symbolo, administratum fuisse. Nisi quod apud Latinos, parasceves die, solo pane pridie sanctificato & reservato communio fieri videatur. Sed graviores auctores, &c. Et p. 1028. Non satis igitur considerate scribere videntur, qui apud veteres, etiam in publicis conventibus, & ordinaria ad-*
ministrati.

ministratio, indifferentem usum hujus sacramenti in una vel duplici specie probare nituntur. Nam ut aliquando in altera specie vel panis vel vini eucharistia data & praecepta sit; Pag. 427.) id tamen privatim & extra ordinem, & non nisi quodammodo necessitate impellente factum apparet. Legatur integer ille tractatus: lectu enim dignissimus est, & omnia fere, quae de hoc argumento dici possunt, istuc reperiās. Videatur idem in Consultatione sua artic. 22. ubi eadem supra tradita breviter repetit, & in epist. 19. item in epist. 102. 106. & 73. ubi ait, optimos quosque desiderio calicis teneri, sed plerosque expetendo non rectam rationem sequi, quod illum ita simpliciter a Christo praeceptum, atque adeo necessarium putent, ut nullo tempore in altera specie verum sacramentum corporis Domini praebere possit: quae persuasio illis facile & damnandae tot seculis Ecclesiae romanae observationis, & ab ea deficiendi occasionem praebet. Vide etiam epist. 115. quae est ad Georg. Wicelium. Rectissime affirmat Casfander in epist. 19. supra citata, antiquioribus seculis ad plenam, legitimam & solennem communionem, utriusque sacramenti corporis & sanguinis Domini participationem necessariam habitam fuisse: de extraordinaria, inquit, infirmorum, abstemiorum, infantum, peregrinorum, domestica item & privata (de quibus Tertull. & Hieron.) hic nil loquor. Vide etiam ejusdem Liturgica c. 31.

G. Wicelius in Via regia: De communione sub una specie est in confesso, sumptionem sacramentalē

talem de altari aequè omnibus Christianis communem extitisse ad salutem, per omnia novi testamenti tempora; obliueratam quidem paulisper apud nos occidentales, & ab usu promiscuo semotam suas ob causas, at non deletam omnino atque extinctam. Sed male Ecclesia romana in publica synaxi usum calicis intermisit, neque ullae justae causae, cur hoc faceret, nedum ut illo laicis interdiceret, subfuerunt. Subdit autem: Ejus rei cum nube quadam certissimorum testium septi simus, πληροφοει^αν amplectimur, omni excluso dubio, alteram quidem in hoc sacramento speciem, cui assuevimus Latini, non impugnantes, nec ullis modis condemnantes, aut improbe irridentes, sed aequi bonique consulentes, & quidem, uti tulerunt tempora novissima, partem in meliorem interpretantes, pro aliorumque infirmitate, ignorantia ac meticulositate aliquam sufferentes. Multa etenim sunt, Pag. 428.) cuiusmodi in reformatis etiam Ecclesiis ac utcumque restitutis toleremus necesse erit, ut sciamus, ad perfectionem viam esse difficillimam. Vide eundem in Methodo concordiae cap. 5. p. 20. De participatione communionis facilis erit consensus, si necessitatem legis (absolutam necessitatem intelligit) de utraque specie laxarint Sectarii, sique (1) Ecclesiastici, (2) utraque vescentes (3) Erebi duci non miserint, sed medium utrique tenuerint. Enimvero laudandum, si generali Synodo consentiatur

- (1) Ecclesiastici] Id est, Romano-catholici.
 (2) Utraque vescentes] Seu eos, qui Protestantes dicuntur.
 (3) Erebi duci] i. e. satanae, vel diabolo.

tiatur καὶ ὅλῃς in utramque ; siquidem olim ita communicatum in Ecclesia.

Gerardus Loriccius lib. de Missa publice proroganda in 7. part. Canonis : *Sunt pseudocatholici, qui reformationem Ecclesiae quoquo modoremorari non verentur. Hi ne laicis altera species restituatur, nullis parcunt blasphemis.* Idem lib. de S. Euchar. fol. 73. *Non possum non culpare nostrates, qui non animadvertunt, sacramentum eucharistiae hinc in simoniae labi crimen, illinc in haereseos, & homicidiorum causam rapi, propter alterius speciei subtractionem. Nec huiusmodi malis obviam eunt, sed magis dissimulant & adnivent. Vnde omnium huiusmodi malorum Dominus ab illis rationem in illo die poscet.* Vide ejusd. Epitomen textus & glossemat. in c. 6. Joannis, & Petrum Picherellum fuisse in dissert. de Missa c. 4. de concomitantia & communione sub utraque specie differentem. Legatur etiam Ferdinandi Imper. Rescriptum de usu calicis. Rem ita narrat Andr. Dudithius, episcopus quinqve ecclesiensium, caesar. Majestatis legatus, in orat. habita in Concilio tridentino pro permissione calicis in sacra coena A. 1562. *Etsi antea satis perspicere potuistis, quae Caesaris mens fuerit, cum a sancta Synodo calicis permissionem pro regnis & provinciis sibi subjectis petendam curavit, intellexistisque tam ex eo libello, qui caesareae Majest. suae nomine vobis oblatum est, quam ex accurata illustrisimi domini Mantuani, primi legati, oratione, justis & necessariis causis Majestatem suam adductam*
Ss 3
esse,

esse, ut hoc peteret, &c. Vide (1) Goldastum Con-
stit. Imperial. tom. 2. p. 399. Caesar. Majestatis
Articulos (in quibus hic unus est) de reforma-
tione Ecclesiae, Pag. 429.) per oratores in
Conc. trid. propositos, p. 376. & oratorum
scriptum de Communionem corporis & sanguinis
Christi sub utraque specie, p. 377. & 378. & Impe-
ratoris ipsius Rescriptum, p. 379. ubi *id se tum suo-
rum Ducis Bavariae generi sui nomine petere ait,
persuasum, rem dignam pietate ipsius Pontificis, &
sibi gratisimam, facturum.* (2) Vide etiam Literas
Ducis Bavariae, aut earum summam, in Hist.
Conc. trid. lib. 8. p. 1415. & apud Goldast, loc.
cit. p. 399. Idem quoque petiit Rex Galliae per
suos oratores. Vide Goldastum ibidem, Jac.
Aug. Thuanum Histor. lib. 35. Anno 1564. Histor.
Conc. trid. lib. 6. p. 960. & seq. & auctoris
anonymi galli Recognit. Concil. trid. lib. 2.
cap. 1. Nihil tamen hic praestitum est.

In Conc. trid. cardin. Madrucius absque o-
mni exceptione calicem permittendum censu-
it; similiter Episc. mutinensis, & Caspar. de Ca-
sal, episcopus leirienensis, natione lusitanus, vir &
vitae exemplaris, & praestantis doctrinae, atque
Dudithius, episc. quinqvecclesiensis, tanquam
praeful, non tanquam caesar. Maj. legatus tan-
tum, quanquam plurimis aliis contradicentibus.

Vide

(1) Goldastum.] Item Wicelii Viam regiam, edit. con-
ring p. 230.

(2) Literas Ducis Bavariae.] Quae integrae ex-
stant apud Conringium post Viam regiam Wicelii
p. 254.

Vide Hist. Concil. trid. lib. 6. p. 966. Joan. Barnesius in Catholico-romano pacif. sect. 7. *Communio sub utraque specie scripturis, Patribus & universalis Ecclesiae consuetudini est conformior*, ac per se jure divino praescribitur; per accidens tamen potest fieri, ut plebs sub una tantum specie communicet: & idem late probat ex Cassandro, & autoribus ab illo citatis in Consult. art. 22. & in tractatu de sacra Communione in utraque. Alia plurima, quae ex Romanensibus ipsis citari possent, ad ostendendum, hanc fuisse antiquissimam, & quidem universalis Ecclesiae consuetudinem ante secula pauca posteriora, brevitatis causa omittimus, & lectorem sedulum ad autores alios, ex quibus haec peti possunt & debent, remittimus.

De inconstantia (1) *Lutheri de communione sub una vel utraque specie*, tum a Romanensibus, tum etiam ab iis, qui vulgo Sacramentarii dicuntur, saepe exprobrata, nihil nunc dicam. Vide Hospin. Histor. sacram. parte altera p. 12. 13. aliosque. Historia August. Confess. Dav. Chytraci p. 254. edit. francos. A. 1578. de concessione, quae super hac re Romanensibus (pag. 430.) facta dicitur Augustae a Protestantibus, (2) rem ita re-

S s 4 fert:

(1) Lutheri,] Vide König. Cas. consc. p. 650.

(2) *Rem ita refert.*] In ipsa illa Chytraci editione, quam auctor citat, atque ego etiam possideo, haec leguntur verba: *Postea, de utraque specie, non recitatur, quomodo excusaverimus una specie*
uuen-

fert: Dehinc de utraque specie sacramenti non indicatur, quo modo aut qua ratione excusemus illos, qui una specie utuntur: & ex odio adjicitur, quasi nolumus docere, quod, qui sacramentum sub una specie percipiunt, non peccent. Qui hoc ita obiter legit, possit opinari, nos consentire in unius speciei communionem, atque nihilominus vel ex odio, vel aliis iniquis de causis, in publicis concionibus nolle hoc profiteri. Nos autem e contra verbis & scriptis multoties exposuimus, quo pacto eos, qui unam speciem per necessitatem, quae multiplex & varia esse potest, excusatos habeamus. Hac autem concessione prohibitionem alterius speciei non approbavimus. Vide Joh. Dietericum, lutheranum, contra Joh. Lampadii tertiam Mellificii historici partem pag. 37.

Bucerus in Defens. christ. reform. Hermanni, archiep. coloniensis, cap. 73. *Necesse igitur est,*
ut

utentes. Et in tanta brevitate odiose ponitur, quod nolumus docere, quod non peccent unam speciem sumentes. Haec qui sic legit nude posita, cogitat nos probare ordinationem de utraque specie, & tamen odio alterius partis, aut propter alias cupiditates, nolle hoc in concionibus publicis fateri. Nos vero multis verbis, ad haec scripto quoque ostendimus, quomodo excusemus sumentes unam speciem propter necessitatem, quae multiplex & varia est. Interim non probavimus prohibitionem alterius speciei. Vnde patet, verba citata, cum iis, quae liber Chytraci exhibet, non plane esse eadem.

ut totalem hanc calicis Domini, ac dispensationis ejus sublationem sinamus esse gravissimum sacrilegium, & abominandam operis ac mandati I. C. perversionem: nemoque ullo fuco ordinationem seu dispensationem ecclesiasticam ex ea faciat, etiamsi multa millia filiorum Dei, ac verorum membrorum Christi sacrilegium istud ex ignorantia, sicut etiam alios abusus, longo jam tempore tolerarunt, ac simul exercuerunt. Haec ille pag. 238. Et rursus pag. 241. Si quis esset, * qui vinum bibere non posset, & tali solus panis Domini porrigeretur, haec sane esset Ecclesiae in hoc sacramento dispensatio, quae illi, juxta exemplum & verba Domini de sabbatho, licita esset & concessa. At integrum sacramentum, cujusmodi est dispensatio calicis Christi, universae Ecclesiae penitus subtrahere, id ei nullo modo licet.

Episc. eliensis contra card. Bellarm. Apol. cap. 8. p. 192. Si qui in extremis viaticum petant, ab hac autem vel illa specie abhorreant, quaeri potest porro, an eo casu dispensari possit, ut altera tantum specie communicent: & an (necessitate id urgente) immutari possit quid in eucharistia, (ut olim in baptismo clinicorum) gratia divina humanum defectum supplente, cum sacramentum propter hominem factum sit, non homo propter sacramentum. Verum Pag. 431.) casus ille in legem trahendus non esset, (ut jam apud vos lex est) sed cessante ferrea necessitate, de reliquo redeundum mox ad Christi institutum.

II.

* Qui vinum bibere non posset.] Vide G. Königii Catech. p. 648.

II. Casaub., in epist. Excertitationibus praefixa: *Quid? audebuntne dicere, doctrinam de a-*
dempto populi calice extra casum necessitatis, esse
illam Judae apostoli semel traditam fidem? Vorstius
in Antipistorio de Communionem sub utraque
specie, part. 2. pag. 350. Status quaestionis verus
est, An ordinarie in coetum fidelium, ubi nullum
est necessarium impedimentum, utraque sacra-
menti species omnibus communicantibus, & quidem
necessario, puta ex ipsius Christi institutione & prae-
cepto, administranda ac percipienda sit: an vero lai-
cos, item clericos non consecrantes, sola panis specie
contentos esse oporteat. Nos priorem sententiam te-
nemus, nimirum freti ipsa Christi institutione &
praxi ecclesiae apostolicae, immo etiam continua ob-
servatione sequentis ecclesiae per mille amplius annos,
&c. Speciales tamen casus hic semper exci-
pimus, in quibus alteram speciem fortasse sufficere
posse, non admodum contentiose negamus.

Archiep. spal. De Rep eccl. lib 5. cap. 6. n. 278. *Dico 1. perfectum ac verum sacramen-*
tum consistere in utriusque speciei sumptione:
ea enim fuit prima Christi institutio. Et n. 279. Di-
co 2. non esse adeo sub praecepto, ut eucharistia &
in cibo & in potu semper a fidelibus sumatur, quin
ex gravi, sed privata privatorum causa, possit,
cum fructu, & licite etiam, sub solo pane sumi,
licet in tali casu sacramentum vere & proprie, ut
dixi, integrum non sit. Casus vero potest esse, vel
ubi vinum non adsit, vel in abstemio, vel com-
moditatis privatae gratia, puta, quia quis malit
domi